

VIDA I MORT A L'ENTORN DE LA VIA AUGUSTA AL SEU PAS PER VILASSAR DE MAR. L'ESTRUCTURACIÓ DEL MÓN RURAL ROMÀ A LA PART CENTRAL DE LA COSTA LAIETANA

Cesc Busquets i Costa (Àtics SL - Àrea d'Arqueologia del Departament de CC. Antiguitat i Edat Mitjana de la UAB)

Miquel Gurrera i Martí (Àtics SL)

Resum

Aquesta comunicació té com a objectiu principal donar a conèixer l'estructura i l'organització territorial en època romana d'una de les zones de la part central de la costa laietana. Així, agafant com a eix vertebrador el pas del ramal costaner de la Via Augusta per les terres del Vilassar de Mar actual i posant-la en relació amb les diferents troballes i jaciments del terme municipal (sobretot, amb l'extensa necròpolis romana localitzada durant les excavacions arqueològiques derivades de la construcció de la piscina municipal), hom intentarà aportar el seu granet de sorra per avançar en el coneixement de l'espai rural que s'associava a la ciutat romana d'lluro. Aquesta comunicació presentarà els resultats del treball guanyador de la VI Beca d'Investigació i Recerca Local Ernest Lluch de Vilassar de Mar.

Paraules clau: Vilassar de Mar, costa central laietana, Via Augusta, necròpolis romana de la piscina municipal, estructuració del territori

Resumen

La presente comunicación tiene como objetivo principal dar a conocer la estructura y la organización territorial en época romana de una de las zonas de la parte central de la costa laietana. Así, tomando como eje vertebrador el paso del ramal costero de la Vía Augusta por las tierras del Vilassar de Mar actual y poniéndola en relación con los diferentes hallazgos y yacimientos del término municipal (sobre todo con la extensa necròpolis romana localizada durante las excavaciones arqueológicas derivadas de la construcción de la piscina municipal), se intentará aportar nuevos datos para avanzar en el conocimiento del

espacio rural que se asociaba a la ciudad romana de Iluro. Esta comunicación presentará los resultados del trabajo ganador de la VI Beca de Investigación Local Ernest Lluch de Vilassar de Mar.

Palabras clave: Vilassar de Mar, costa central layetana, Vía Augusta, necrópolis romana de la piscina municipal, estructuración del territorio

Introducció

Aquest treball és una síntesi dels resultats obtinguts al projecte de recerca que va ser mereixedor de la VI Beca d'Investigació i Recerca Local Ernest Lluch, de Vilassar de Mar (2013).

Aquests resultats els hem dividit en quatre parts ben diferenciades; la primera part ofereix una relació de tots els jaciments arqueològics documentats, catalogats i fitxats dins del terme municipal de Vilassar de Mar i el seu entorn immediat; la segona part aborda la temàtica de la Vía Augusta al seu pas per Vilassar de Mar i expliquem els resultats obtinguts de la prospecció geofísica feta en un dels camps; la tercera part està destinada a l'estudi del món funerari en època romana, explicant característiques significatives d'aquest món amb tots els rituals i analitzant els aspectes més importants de l'excavació arqueològica de la necrópolis romana de Vilassar de Mar; la quarta i darrera part desenvolupa un enfocament de cap a on ha d'anar la tasca de recerca i divulgació del patrimoni històric i arqueològic existent a Vilassar de Mar.

Els jaciments arqueològics en època romana a Vilassar de Mar i el seu entorn

immediat

Del poblament en època prehistòrica de la zona només es té coneixement per notícies orals de l'any 1932 del jaciment **El Molí**.

D'època posterior, edat del bronze, es coneix el jaciment de **Sitja del Camí del Mig o Torrent del Sant Crist** (actualment, terme municipal de Cabrils) i prop de la Rajoleria Robert, on també es van trobar restes.

No es tenen evidències de l'ocupació d'aquest territori en època ibèrica.

Durant la primera meitat del segle I aC es produeix un augment notable de la presència humana a la zona, fet que s'ha de posar en relació amb el pas del ramal litoral de la Via Augusta per les poblacions costeres enllaçant els nuclis de *Blandae* (Blanes), *Iluro* (Mataró), *Baetulo* (Badalona) i *Barcino* (Barcelona) arran de la reforma d'aquest important eix viari romà per part de l'emperador August, i el **mil·liari** trobat l'any 1954 a **Can Vilalta** així ho confirma.

A més d'aquesta important estructura, a Can Vilalta es van documentar una necròpolis i restes estructurals d'habitacions corresponents a un assentament romà i un forn.

També amb relació al Camí del Mig o Via Augusta, es documenta el jaciment **Vil·la del Sant Crist**, format per un gran conjunt edilici que pertanyia a una vil·la romana datada entorn de l'any 10 aC. També es van localitzar en aquest sector un forn i dues àrees amb enterraments en *tegulae*, jaciment anomenat actualment **Carretera de Vilassar de Mar - Cabriels**, amb més d'una dotzena d'enterraments en *tegulae*.

Pel vessant sud de la Via Augusta al seu pas per Vilassar de Mar, el jaciment més important és la **necròpolis de Vilassar de Mar**, situada al límit oriental del municipi amb Cabrera de Mar. Al sector de la Rajoleria Robert i la Bòbila, es van exhumar més de 160/170 tombes de tipologia diversa, i al llarg d'aquesta centúria es van documentar en tot el sector diverses estructures i es van recuperar nombroses peces de material moble, constructiu i ceràmic d'època romana.

L'any 1987 es va evidenciar l'existència de dipòsits amb revestiments d'*opus signinum*, i l'any 1988 i el 2001 es van desenvolupar dues excavacions arqueològiques al sector de la piscina municipal que van posar al descobert un total de 107 inhumacions més, amb tipologia variable, datades entre els segles IV –V dC. L'última intervenció feta va ser l'any 2010, amb motiu de la construcció d'un poliesportiu municipal a la plaça de la Bòbila que va posar al descobert diferents àmbits d'una vil·la romana datada del segle II dC.

Si reprenem el traçat del Camí del Mig en direcció occidental, al límit entre els termes municipals de Vilassar de Dalt i Vilassar de Mar, per sobre de l'autopista C-32, tornem a trobar les restes estructurals d'una possible vil·la romana, **Can Miqueló** (Vilassar de Dalt).

També pertanyents a una vil·la agrícola serien les restes del jaciment **Can Torradeta** (Vilassar de Dalt), de les quals només es té coneixement per referències orals i notícies històriques.

El jaciment **Sant Crist de Vilassar**, situat uns 150 metres al sud, a banda i banda del Camí del Mig, entre els termes municipals de Vilassar de Mar i Vilassar de Mar, es podria relacionar també amb uns enterraments trobats molt a prop.

Un altre jaciment que també s'hi podria relacionar seria el de **Camp de Can Tolrà**, a Vilassar de Dalt, on, segons notícies orals, van aparèixer diverses tombes.

Aquests jaciments descrits fins aquí són els que es coneixen del terme municipal de Vilassar de Mar o l'entorn immediat vinculats directament al traçat de la Via Augusta, però n'existeix un, també de cronologia romana, a la zona del pla anomenat **Sortida de Vilassar** (figura 1).

La Via Augusta al seu pas per Vilassar de Mar

Una de les pedres angulars en què es va fonamentar primerament la conquesta de territoris i, posteriorment, l'estabilitat política, la circulació econòmica i els intercanvis ideològics dintre de l'imperi romà va ser la seva extensa i acurada xarxa de comunicacions.

A la península Ibèrica, tota aquesta xarxa viària romana es va començar a estructurar a partir del 218 aC. L'establiment d'aquest entramat viari va ser un dels factors que van afavorir des d'un principi l'establiment dels primers nuclis de població i la romanització d'aquestes terres.

El primer gran camí, estructurat com a tal, va ser l'anomenada Via Heràclea o *Herculea*, però no va ser fins al decenni 16/6 aC que, sota el mandat de l'emperador August, es va fer una actuació organitzadora i sistemàtica a tot aquest eix viari des de Roma fins a *Gades* (Cadis), i a partir d'aleshores aquest camí va ser conegut amb el nom de *Via Augusta*. La pervivència, però, del traçat de la Via Augusta va continuar al llarg de tota l'època medieval, i no va ser fins a l'època moderna que es van documentar grans canvis en les seves traces originals.

Una de les peculiaritats principals d'aquesta via és que, malgrat estar formada per diferents trams o recorreguts, per Roma estava considerada com una sola via. Així, existia un ramal costaner de la Via Augusta que es bifurcava de la ruta interior a les rodalies d'Hostalric, en direcció perpendicular a la costa, fins a arribar a *Blandae*, l'actual Blanes. La via segurament continuaria en un traçat proper a la costa, travessant les poblacions actuals de Canet de Mar, Arenys de Mar i Caldes d'Estrac (on es va localitzar un mil·liari). Des d'aquest punt, la via possiblement esdevindria un eix més rectilini, donada la facilitat que ofereix el terreny d'aquest territori, fins a arribar a la població de Mataró, la *Iluro* romana. Des d'aquest nucli, la via es dirigia per Vilassar, el Masnou i Montgat fins a *Baetulo*, l'actual Badalona. A partir d'aquest moment, la identificació de la traça viària a través de les ciutats de Badalona i Barcelona es fa molt difícil, per la creixent urbanització de les rodalies de Barcelona, que ha impossibilitat en molts casos la major part de les possibles pervivències de traces viàries antigues. Després de travessar la ciutat de *Barcino*, la via discorreria per la banda meridional cap al riu Llobregat, per dirigir-se posteriorment cap a la *mansio* d'*Ad Fines* (Martorell), on es tornaria a trobar amb la ruta interior de la Via Augusta, a molt poca distància de l'encreuament del riu Llobregat a través del Pont del Diable.

Així, doncs, a la comarca del Maresme (Barcelona) es coneixen diversos vestigis arqueològics de la Via Augusta, que travessava les ciutats d'*Iluro* (Mataró) i *Baetulo* (Badalona). L'actual Camí del Mig o Camí Fondo és en gran part la fossilització de l'antiga Via Augusta (i així ho ha anat reflectint la historiografia), tot i que a hores d'ara coneixem que en alguns punts els traçats difereixen.

El mil·liari trobat l'any 1954 a Can Vilalta de Vilassar de Mar confirma aquesta separació –en aquest cas, vers al sud– del Camí del Mig. Es va localitzar in situ en uns camps situats al límit dels actuals termes de Cabrera i Vilassar de Mar, més al sud del Camí del Mig, amb motiu d'unes remocions de terres. Presenta una inscripció mutilada (*PONTE.../PONTIF...SVMVS/VIA. AVGVSTA*) i la seva datació se situa entre els segles VIII i VII aC.

La inscripció del mil·liari és la següent:

**IMPERATOR CAESAR DIVI FILIVS AVGVSTVS / CONSVLI XI IMPERATOR XIII (o XIII)
TRIBVNICIA / POTESTATE XVI PONTIFEX MAXSVMVS VIA AVGVSTA.**

La traducció és la següent: 'L'emperador Cèsar August, fill de (Juli Cèsar) divinitzat, cònsol, onze vegades, emperador tretze (o catorze) vegades, dotat de la setzena potestat tribunicia, pontífex suprem. Via Augusta.'

Al costat del mil·liari va aparèixer un tram de Via Augusta. Feia 9 metres d'amplada i estava delimitada a banda i banda per sengles murs fets amb pedres de mida regular, units amb morter de calç (*opus incertum*) de 60-65 cm d'amplitud. Del mur més septentrional se'n van excavar 46 metres i del més meridional 19 metres. Del paviment de la calçada només se'n van trobar poquíssimes restes. Segons Ribas, algunes lloses de pedra de diverses mides i formes, conservades arran de les parets laterals, que indicaven que el possible nivell de circulació estava a una profunditat d'uns 1,80 metres amb relació a l'estat del terreny en el moment de la troballa.

Prop d'aquesta troballa, s'hi va documentar una àmplia zona de necròpolis. Es van exhumar un total de 24 tombes de diversos tipus, però la majoria fetes de *tegulae* romana, 18 en total, 2 torres funeràries, 3 en fossa i 1 en pedra (figura 2).

És en aquest marc que el nostre propòsit era afegir nou coneixement arqueològic al tema del pas de la Via Augusta per terres de Vilassar i plantejar si podíem aportar una visió renovada amb noves perspectives metodològiques. Així, doncs, la primera tasca que s'havia de desenvolupar era tornar a contextualitzar l'excavació de l'any 1954, actualitzant-la amb la visió, la metodologia i les tècniques actuals.

La documentació arqueològica actualment disponible permet fer una aproximació més complexa a l'organització d'aquest territori, integrant diversos tipus d'evidència, així com dades sobre relleu, sòls, etc. Aquest conjunt de dades, recollit en part a l'Inventari del Patrimoni Arqueològic de Catalunya i en una altra part per la bibliografia especialitzada i els diaris d'excavació de Marià Ribas, ha estat tractat a partir d'un SIG (sistema d'informació geogràfica) amb l'objectiu de definir noves pautes de distribució de l'hàbitat i de les activitats en l'espai rural.

Aplicant el SIG, vam aconseguir situar amb coordenades reals el jaciment del tram de la Via Augusta i la necròpolis adjacent. Un cop aconseguida aquesta hipòtesi de treball, hom va creure que la prospecció geofísica seria una bona manera de confirmar-la.

Així que es va fer una prospecció de les possibles parcel·les per on podia discórrer la Via. En una es va identificar una anomalia lineal, seguint el mateix angle que la proposada ubicació de l'excavació de Marià Ribas. A manca d'una excavació que pugui confirmar la natura d'aquestes anomalies, per proximitat i per la forma, es podria concloure que poden ser una bona evidència de la via romana.

En conclusió, el tram de Via Augusta de Vilassar de Mar és un exemple excel·lent (i ens atreviríem a dir que gairebé el millor de les terres catalanes) de com havia de ser una via romana de primer ordre i quines característiques tenia quant a obra d'enginyeria i elements associats.

La planificació del traçat de la Via Augusta degué fer-se de ciutat a ciutat, d'*Iluro* a *Baetulo*, elegint el corredor que permetia una millor comunicació, que tenia pendents suaus, no comportava grans despeses i permetia mantenir freqüentment la línia recta.

Se'n van localitzar els dos vorals i murs de contenció (*umbones*) de l'*agger* o el terraplè de la via, i creiem que el que Marià Ribas interpreta com a possible paviment (algunes lloses de pedra de diverses mides i formes, conservades arran de les parets laterals) no seria altra cosa que la cimentació del terraplè o *agger*, és a dir, la seva primera capa de deposició. La capa superior d'aquest terraplè, el veritable nivell de circulació de la calçada, segurament estava fet de graves. L'amplada que presentava la via era de 9 metres, uns 30,4 peus. Aquesta amplada caldria relacionar-la amb tota probabilitat amb el patró de mesures que presentaven els carrers principals de la ciutat d'*Iluro* i era una prolongació periurbana del seu *Decumanus Maximus*.

Pel que fa a altres elements associats a les vies romanes, a Vilassar de Mar es va localitzar just a redós (cap al nord) del voral occidental del tram de Via un mil·liari que indicava la distància per recórrer i una necròpolis que se situava al llarg del recorregut del camí (figura 3).

L'arqueologia de la mort a Vilassar de Mar

El Maresme, pel fet de ser una comarca molt poblada al llarg de tots els temps, hagué de tenir necessàriament moltes necròpolis. Han estat descobertes en terrenys lliures al llarg de les voreres dels camins més concorreguts, particularment de la Via Augusta.

La construcció de la piscina municipal de Vilassar de Mar i tots els seus equipaments va fer que l'Ajuntament promogués una intervenció arqueològica prèvia al solar, on ja es coneixia l'existència d'importants restes d'època romana. Aquesta excavació va aportar noves dades per al coneixement històric, arqueològic i cultural de la ciutat de Vilassar de Mar.

Té una extensió d'uns 9.500 m², aproximadament, i constitueix l'àrea compresa entre la carretera d'Argentona, l'avinguda d'Eduard Farrés i el camp de futbol de Vilassar de Mar.

Els treballs d'excavació arqueològica van començar l'any 1998 i es van acabar, en una segona fase, l'any 2001. Aquests treballs van permetre localitzar i delimitar una necròpolis romana de la qual es van excavar un total de 107 tombes de tipologies variades.

Al llarg del segle passat, es van evidenciar, molt a prop de la piscina municipal de Vilassar de Mar, troballes abundants de molta entitat que tindrien una relació directa amb la necròpolis que estem tractant. Aquestes troballes es van fer en diferents jaciments, com el del **Camí del Mig i prop de Can Vilalta**, el de la **Rajoleria Robert / Teuleria del Torrent del Porxo** i els sondejós arqueològics al **Parc de la Bòbila**.

La pràctica funerària documentada al jaciment de la piscina municipal consisteix en la inhumació dels cadàvers i es feia fent servir les mateixes lloses de ceràmica que els romans empraven per fer les teulades de les cases. Aquestes teules planes, anomenades *tegulae*, apareixen moltes vegades decorades amb símbols geomètrics (cercles concèntrics, ones, creus d'aspa), depenent de la moda de l'època o del terrissaire que les fabriqués.

Les tombes excavades a la necròpolis romana de Vilassar de Mar són molt pobres i pertanyen a persones de poder adquisitiu i estatus social molt baix.

Les tombes trobades al cementiri romà de Vilassar de Mar van ser fetes en cinc tipologies ben diferenciades. Tomba en fossa, tomba en caixa de tègula, tomba en tègula amb coberta a doble vessant, tomba en àmfora, tomba en caixa feta d'obra.

De l'estudi fet de les diferents tipologies de tombes excavades queda clar que quasi la meitat d'enterraments practicats a la necròpolis de Vilassar de Mar estan fets en coberta de tègula a doble vessant, que era la tipologia majoritària practicada en aquesta necròpolis.

Pel que fa a l'organització de la necròpolis, cal dir que els enterraments excavats a la necròpolis de Vilassar de Mar no apareixen amb una ordenació clara, no s'hi observa l'existència de possibles filades, passadissos o espais de freqüentació. S'ha observat l'existència de possibles focus d'enterrament, força agrupats, que ens podrien estar indicant una voluntarietat d'inhumar per raons de parentiu.

En alguns enterraments s'hi han evidenciat diferents efectes d'intrusió animal i antròpica, la qual cosa ens fa pensar que possiblement van rebre algun tipus d'espoliació i saqueig en època antiga.

Quant a la senyalització de les tombes, com que són senzilles tenien un registre molt més pobre i segurament feien servir túmuls de terra, pedres i materials peribles, com la fusta i la vegetació, per senyalitzar.

La majoria dels enterraments de la necròpolis romana de la piscina municipal de Vilassar de Mar responen a una orientació nord-oest / sud-est. És difícil, però, relacionar les orientacions exclusivament amb una ideologia o pràctica concreta, ja que, a més dels aspectes religiosos, també n'hi ha d'ideològics. S'han de tenir en compte altres qüestions, com els principis del bé i del mal, la sortida i la posta del sol, etc.

Totes les inhumacions semblaven ser primàries, entenent com a tals aquelles en les quals coincideix el lloc de dipòsit del cadàver i el lloc de la seva descomposició. Com s'ha pogut apreciar en aquesta necròpolis, la major part dels enterraments van tenir una descomposició en un espai mixt o ple, mentre que una petita part de les tombes semblaven estar sense reblir.

La disposició dels cossos en el moment de la inhumació és la mateixa, en decúbit supí dins de l'estructura funerària, i només es van excavar tres enterraments que van ser col·locats en decúbit lateral dret.

De tota la necròpolis excavada, només en dos enterraments ha aparegut dipòsit funerari. Aquest dipòsit funerari, trobat en una de les tombes, consistia en un fragment d'olleta de ceràmica grollera, i l'altre dipòsit documentat consistia en una moneda de bronze posada dins de la boca d'un infant, com a tribut que s'havia de pagar al barquer Caront (figura 4).

Anàlisi antropològica

L'estudi de les restes humanes exhumades a la necròpolis romana de Vilassar de Mar, cinquanta-dues en total, el van fer membres de la Unitat d'Antropologia del Departament de Biologia Animal, Biologia Vegetal i Ecologia de la Universitat Autònoma de Barcelona.

En l'estudi antropològic dels habitants romans d'aquesta zona, es va intentar determinar, primer de tot, el nombre d'individus, la preservació de les restes, el patró demogràfic, l'estudi antropomètric i, finalment, el diagnòstic i l'estudi precís de totes les patologies existents.

El resultat obtinguts de l'estudi antropològic han permès detectar alguns trets característics evidenciats en les dues fases d'excavació:

- Pel que fa a la preservació de les restes, val a dir que el grau de conservació dels esquelets trobats no era gaire bo.
- L'acidesa del terreny i el saqueig d'algunes tombes van ser la causa principal de l'escassa preservació dels individus.
- El patró demogràfic del grup excavat s'assembla bastant al d'altres poblacions tardo-romanes peninsulars, si bé, en totes, és evident la manca d'individus més petits.
- No hem pogut determinar a primer cop d'ull si existeix en aquesta necròpolis un cert desequilibri en la proporció de sexes, que es concreta en més mortalitat de les dones durant la vida adulta, lligada, molt probablement, amb els problemes derivats de la maternitat.
- La talla mitjana del grup era de 164 cm per als homes i 154 cm per a les dones. La seva capacitat cranial era lleument petita.

- L'estat de salut del grup sembla ser bastant bo, sense patologies destacables. No s'han detectat deficiències nutricionals a nivell ossi i la patologia oral ens indica que la dieta era fonamentalment vegetal.
- Cal destacar que el grup excavat a la necròpolis romana de Vilassar de Mar tenia, probablement, una relació endogàmica important, per alguns trets epigenètics trobats en una freqüència molt elevada, com ara la presència de sutura metòpica.
- Pels estudis, s'ha pogut saber que els ossos analitzats mostren uns índexs baixos d'esforços musculars; per tant, es pot pensar que es tractava de treballadors que, possiblement, una part important de la feina la desenvolupaven amb l'ajut de tracció animal.

Conclusions

Un cop analitzats tots els trets i els aspectes significatius del cementiri romà de Vilassar de Mar, podem dir que ens trobem davant d'una necròpolis de gran importància, si tenim en compte l'elevat nombre d'enterraments evidenciats, 107 en total. Aquesta necròpolis és de caire rural i cal relacionar-la amb tota possibilitat a una vil·la que devia estar situada just al seu redós, l'espai físic de la qual s'ha concretat gràcies, en part, a les dades de què disposem, tant escrites, arqueològiques com orals.

Aquest cementiri es caracteritza per una pobresa de materials gairebé total i per una gran senzillesa de les estructures d'enterrament. Està format per modestes sepultures individuals, força pobres, fetes de teules o simples àmfores, pertanyents a individus d'un poder adquisitiu i estatus social baix, probablement camperols i treballadors d'aquesta zona que devien viure i treballar en la part de producció de la vil·la que es trobaria al costat del recinte funerari.

El moment en què el cementiri de Vilassar de Mar està en funcionament és una època en què el ritu i la creença del cristianisme està en vies de propagació, en detriment de la religió pagana, la majoritària fins aleshores.

Durant aquest període de temps, sembla que a l'àrea del Maresme hi va haver una activitat econòmica força important pel que fa al treball agrícola. El comerç marítim també va ser

important, com demostra l'arribada a aquesta zona de materials provinents, entre d'altres, del nord d'Àfrica.

Pel que fa a la cronologia dels enterraments excavats, aniria des de principis del segle IV fins a finals del segle V dC, pels fragments, sobretot, d'àmfora africana i algun fragment de ceràmica *terra sigillata* clara D.

Aquest cementiri, juntament amb el del Palmar Hotel de Premià de Mar, és una dels més extensos dels que s'han localitzat al Maresme. A més, en el món funerari del llevant de la Laietània, destaquen els jaciments de Can Bel, a Pineda de Mar, Ca la Madrona, Can Rafart i Rajoleria Ros, a Mataró, Sant Crist, a Cabrils, i Can Peixau, a Badalona.

El gran nombre d'enterraments trobats i excavats a la necròpolis romana de la piscina municipal de Vilassar de Mar confirmen les notícies que es tenien de les troballes fetes al llarg del segle passat i reafirmen les expectatives que es tenien d'aquesta zona.

Finalment, la necròpolis rural d'època romana de Vilassar de Mar és una àrea cementirial oberta, que s'articula amb una evolució cronològica horitzontal, que, segons les troballes fetes durant el segle passat, ocuparia un ampli ventall cronològic; el que nosaltres hem excavat, possiblement, és l'últim segment ocupacional (figura 5).

Vida i mort a l'entorn de la Via Augusta al seu pas per Vilassar de Mar: hipòtesis, conclusions i proposta de futur

La intenció final del nostre estudi era, doncs, intentar avançar un pas més en el coneixement de l'estructura i l'organització territorial de l'actual municipi de Vilassar de Mar en època romana.

Aquest territori, l'actual litoral central català (la costa central de la Laietània en l'antiguitat), va ser ocupat, en època romana, per nombrosos establiments rurals de tipologia i funcions molt diverses: vil·les, granges, cabanes, santuaris. Molts es relacionen amb necròpolis i centres artesanals, que també poden aparèixer aïllats.

La franja litoral i la plana immediata de l'actual municipi de Vilassar de Mar es poden considerar prolongacions de l'espai periurbà d'*Iluro*, en tant que la presència d'una xarxa

viària ben definida (el pas del ramal costaner de la Via Augusta) facilita les comunicacions amb les ciutats veïnes, sobretot *Baetulo* i *Barcino*.

És en aquest espai proper a la Via Augusta que tindriem les *villae*, de grans dimensions i amb una organització espacial complexa i rigorosa, amb una funció bàsicament productiva. Fins ara, i a tall d'hipòtesi, podríem identificar-ne dues a l'actual municipi de Vilassar de Mar: una de situada al nord de la Via, a la zona del Sant Crist; i una altra a la zona sud, entre Can Vilalta i l'antiga Rajoleria Robert.

En definitiva, el territori vilassarenc en època romana s'estructurava al voltant del pas de la Via Augusta (ramal costaner), amb una dependència administrativa i socioeconòmica del *municipium* d'*Iluro*, del qual era una zona periurbana.

Així, doncs, a la zona coneguda amb el topònim tan revelador de *Les Fosses*, s'ha evidenciat un dels trams més ben conservats de la Via Augusta al seu pas per terres catalanes, amb uns 76 metres de llargària i una amplada de 9 metres. La Via estava delimitada a banda i banda per sengles murs fets amb pedres de mida regular, unides amb morter de calç (*opus incertum*). En un dels laterals de l'*umbo* septentrional, existia un mil·liari encara in situ, que marcava la distància de l'itinerari (milles) i amb una necròpolis situada a redós del camí.

Aquestes àrees sepulcral, tal com hem anat explicant en capítols anteriors, se situaven en llocs visibles al costat dels camins. Així, doncs, com que estaven situats en una zona periurbana d'*Iluro*, la Via Augusta, al seu pas per Vilassar de Mar, presentava un marc immillorable per visualitzar aquest món funerari al voltant del camí. Això queda comprovat del tot amb la documentació dels dos monuments funeraris (del tipus torre) i la gran varietat de tipus de tombes localitzades (en tègula, a doble vessant, en àmfora, en fossa simple...).

El record del pas de la Via Augusta i la seva àrea funerària al voltant ha quedat fossilitzat en el Camí del Mig i totes les troballes relacionades amb el món de la mort que s'han anat succeint al llarg dels anys.

Així, doncs, associat a aquest important eix viari que és la Via Augusta, a la zona central de la costa laietana s'hi van anar construint assentaments de diversa tipologia que van donar vida al territori i al paisatge rural d'època romana.

Però també s'hi van construir les *ciutats dels morts*, les necròpolis que jalonaven el camí des de la sortida de la ciutat d'*Iluro* (figura 6).

Propostes de futur

Amb la posada al dia de tots els coneixements arqueològics, els jaciments arqueològics inventariats i les troballes que s'han fet al llarg dels anys al terme de Vilassar de Mar, hom ha fet un primer pas per tal de poder planificar el futur.

D'aquesta manera, entenem que aquest futur ha d'abraçar diferents estadis o fases, que serien els següents:

- En un primer moment, hem de completar i avançar en els coneixements de caire científic que s'han iniciat en les darreres intervencions arqueològiques, tant a la zona de la Via Augusta (zona de Les Fosses), com a la zona de la vil·la romana entre aquesta Via i la Rajoleria Robert (obviem la vil·la del Sant Crist, tant per la situació –en la seva major part– fora del terme municipal de Vilassar de Mar, com pel grau de destrucció que va patir a mitjan segle XX).

Pel que fa a la zona de la Via Augusta, en el nostre estat actual de coneixement, la proposta més racional seria intervenir arqueològicament en les finques que teòricament ocupaven les excavacions de Marià Ribas l'any 1954 i posar-les en relació amb la parcel·la central que s'ha prospectat darrerament.

Per la zona de la vil·la romana entre la Via Augusta i la Rajoleria Robert, com que es tracta d'una àrea més antropitzada i urbanitzada, la recerca i la metodologia han de ser diferents. D'altra banda, al vessant oest de la zona de la necròpolis de la piscina municipal, els enterraments sembla que continuarien vers al camp de futbol. Per tant, en aquesta àrea es podria plantejar la continuació dels treballs d'excavació arqueològica.

I, finalment, caldria investigar la zona entre el sud del pas de la Via Augusta per Les Fosses (des del Camí de Mig, pràcticament), la propietat de Can Vilalta, la carretera vella d'Argentona, la piscina municipal i la carretera de Cabrils.

- Una vegada la recerca, quant a coneixements i valoracions científiques, ho permetés, caldria fer diverses propostes per valorar totes les restes conservades, tant d'una zona com de l'altra (Via Augusta i vil·la romana).

Per la zona de la Via Augusta, seria molt interessant reprendre la idea que van tenir els que ens van precedir en la recuperació d'aquest tram de Via.

Així, doncs, creiem que podria ser viable replantejar la possibilitat de crear una zona visitable i museïtzada a l'entorn de la Via Augusta a Vilassar de Mar, en alguna de les parcel·les de Les Fosses per on circuli la Via.

A la zona de la vil·la romana, es tractaria de reivindicar, mostrant-les i museïtzant-les, les restes que puguin aparèixer al Parc de la Bòbila, i, a la vegada, seria una bona mostra de com podia ser i funcionar una zona noble (banys o termes?) de la part urbana d'una vil·la romana.

- D'altra banda, es podria plantejar la possibilitat de convertir el Museu de la Marina de Vilassar de Mar en un centre d'interpretació d'aquest moment de la història de Vilassar de Mar. És a dir, en el centre museístic que expliqués el concepte de *Vida i mort a l'entorn de la Via Augusta en època romana*.

Així, doncs, els objectius bàsics d'aquestes propostes de museïtzació d'un tram de la Via Augusta i d'una part noble d'una vil·la romana es podrien concretar en diverses reflexions i premisses a l'hora de fer la visita al Museu, que haurien de configurar un plantejament de les actuacions que caldria portar a terme. D'entrada, cal tenir sempre present que el que realment importa són les restes trobades i com es pot explicar la història a través d'elles, i que el propòsit bàsic de la visita hauria de ser que fos clara i didàctica.

I, finalment, per acabar aquest estudi, només volem deixar remarcat que Vilassar de Mar té un patrimoni històric i arqueològic d'època romana d'una potencialitat enorme, que cal

conèixer i estudiar per tal de gaudir-ne en el present i poder-lo preservar per llegar-lo a les generacions futures.

Bibliografia

ARASA, F.; FLORS, E. (2006): Un sondeig a la Via Augusta entre els termes municipals de la Pobla Tornesa i Vilafamés (la Plana Alta, Castelló). *Archivo de Prehistoria Levantina*, XXVI. Castelló, 381-404.

BOSCH, M.; COLL, R.; FONT, J. (2005): La vil·la romana de Can Farrerons (Premià de Mar, Maresme). Resultats de les darreres intervencions. *Tribuna d'Arqueologia 2001-2002*. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 167-188.

BUSQUETS, C.; GURRERA, M. (2015): *Vida i mort a l'entorn de la Via Augusta a Vilassar de Mar*. Pagès ed. EAW_48603. Lleida- Vilassar de Mar.

CARRERAS, C. (2013): Earth Resistance Survey: a mature geophysics method for archaeology. A Corsi, C. et alii (ed.): *Good practice in archaeological diagnostics. Non-invasive survey of complex archaeological sites*. Springer, 153-164.

COLL, R. i CAZORLA, F. (1992): Vilassar de Mar arqueològic, a *Els Quaderns de Singladures*, suplement núm. 2. Museu de la Marina. Vilassar de Mar.

FABRE, G.; MAYER, M.; RODÀ, I. (1983): *Inscripcions romanes de Mataró i la seva àrea*. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró.

GARCIA, J.; MARTÍN, A.; CELA, X. (2000), Nuevas aportaciones sobre la romanización en el territorio de Iluro (Hispania Tarraconensis), *Empúries* 52, 29-54.

GURRERA, M. (1998): *Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència realitzada a l'àrea de la Piscina Municipal, Paret dels Moros (Necròpolis romana de Vilassar de Mar)*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya (treball inèdit).

GURRERA, M. (2001): *Memòria de l'excavació arqueològica d'urgència realitzada a l'àrea de la Piscina Municipal (Necròpolis romana de Vilassar de Mar)*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya (treball inèdit).

- MARQUÈS, A. (1987): *Memòria dels treballs de prospecció realitzats en el sector del poliesportiu municipal de Vilassar de Mar*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya (treball inèdit).
- MORENO, I. (2004): *Vías romanas. Ingeniería y técnica constructiva*. Madrid.
- OLESTI, O. (1995): *El territori del Maresme en època republicana (s. III - I aC): estudi d'arqueomorfologia i història*. Premi Iluro 1994. Caixa d'Estavis Laietana. Mataró.
- PALLÍ, F. (1985): *La Vía Augusta en Cataluña*. Bellaterra, 10-12.
- POU, R. (2011): *Memòria de la intervenció arqueològica al jaciment de la Bòbila de Vilassar de Mar*. Servei d'Arqueologia de la Generalitat de Catalunya (treball inèdit).
- PREVOSTI, M. (1981): *Cronologia i poblament a l'àrea rural d'Iluro*. Premi Iluro 1980. Caixa d'Estalvis Laietana. Mataró, vol. I, 172-182.
- REVILLA, V. (2010): Hábitat rural y territorio en el litoral oriental de Hispania Citerior: perspectivas de análisis. A NOGUERA, J. M. (dir.): *El poblamiento rural romano en el sureste de Hispania. 15 años después*. Murcia, pàg. 20-75.
- RIBAS, M. (1933): La romana Iluro. *La Paraula Cristiana* XVII. Barcelona.
- RIBAS, M. (1934): *Orígens i fets històrics de Mataró*. Mataró, 73.
- RIBAS, M. (1952): *El poblament d'Iluro*. Institut d'Estudis Catalans. "Memòries de la Secció Històrico-Arqueològica", XII. Barcelona.
- RIBAS, M. (1967): Una necrópolis romana en la basílica de Santa Maria del Mar, de Barcelona. *Ampurias*, XXIX. Barcelona, 195-228.
- RIBAS, M. (1969-1970): Descubrimientos de nuevas sepulturas de la necrópolis romana de Iluro (Mataró). *Ampurias*, 31-32. Barcelona, 291-293.
- SAFONT, S.; ARMENTANO, N.; MALGOSA, A. (2001): *Informe antropològic de les inhumacions trobades durant la campanya de l'any 1998 en el jaciment de la Piscina Municipal de Vilassar de Mar (Maresme, Barcelona)*. Departament de Biologia Animal, Biologia Vegetal i Ecologia, Universitat Autònoma de Barcelona (treball inèdit).

LLISTAT FIGURES

Fig. 1. Plànol dels jaciments arqueològics inventariats a Vilassar de Mar. Base cartogràfica ICC. Elaboració: ATICS SL.

Fig. 2. Can Vilalta Planta Via i enterraments. Elaborat per ATICS SL a partir del dibuix original de Marià Ribas.

Fig. 3. La Via Augusta. Recreació del tram localitzat l'any 1954 (via, mil·liari i necròpolis).
Dibuix: Sergi Segura.

Fig. 4. Planta de la necròpolis de la piscina municipal. Elaboració: ATICS SL.

Fig. 5. Recreació de la necròpolis de la piscina municipal. Dibuix: Sergi Segura.

Fig. 6. Hipòtesi estructuració del territori al voltant de la Via Augusta a Vilassar (Ortofoto1956). Elaboració: ATICS SL.